

Drentsche Aa: Afspoeling van perceel ter

Het project ‘Verduurzaming bollenteelt Drentsche Aa’ heeft veel gebracht, zowel voor de telers, als het waterschap en drinkwaterbedrijf. Meer begrip voor elkaar, kortere lijnen, verduurzaming van de teelt én schoner water. Duidelijk is ook geworden waar de kwetsbare plek zit: perceelafspoeling na hevige buien.

Auteur: Koen van Wijk | Fotografie: Harry Tielman, Fernhout

Het project ‘Verduurzaming bollenteelt Drentsche Aa’ heeft veel gebracht, zowel voor de telers, als het waterschap en drinkwaterbedrijf. Meer begrip voor elkaar, kortere lijnen, verduurzaming van de teelt én schoner water. Duidelijk is ook geworden waar de kwetsbare plek zit: perceelafspoeling na hevige buien. Om dit belang veilig te stellen voor de toekomst hebben Waterschap Hunze en Aa’s, Waterbedrijf Groningen en provincie Drenthe de risico’s geanalyseerd van alle activiteiten (landbouw, industrie en andere bedrijven, bewoners) en vastgelegd in een gebiedsdossier. Dit is de basis voor het Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA). Hieruit zijn elf projecten voortgekomen, waaronder ‘Verduurzaming bollenteelt Drentsche Aa’. De praktische uitvoering van het project is in handen gelegd van de KAVB en de adviesbureaus CLM en HLB. In het beekdallandschap van de Drentsche Aa zelf zitten geen bollenbedrijven, maar

worden wel bollen geteeld door zes à tien telers op jaarlijks wisselende percelen. Het betreft maximaal 2% van het gebied, terwijl dit zorgt voor circa 15% van het totale agrarische middelengebruik. Het doel bij de start van het project in 2016 was het aantal normoverschrijdingen bij het innamepunt van het Waterbedrijf terug te brengen tot slechts één per jaar vanaf 2023. Dat waren er, inclusief de akkerbouw gemiddeld zeven per jaar. Het doel is dichterbij gekomen, maar de verschillen per jaar zijn groot. In 2022 waren er drie normoverschrijdingen, waarbij het om de stoffen MCPA en Metribucin ging. In 2019 waren het er nul, in 2020 twee. 2021 was een nat jaar met een aantal zeer hevige buien, wat tot veel meer afspoeling zorgde met in totaal 21 normoverschrijdingen. Dit toont de impact van hevige buien op emissies aan.

WEDERZIJDIG BEGRIP

“Dit project heeft ons heel veel gebracht. Om te beginnen meer wederzijds begrip

en contact tussen de verschillende partijen en oog voor elkaars belangen”, blikk waterkwaliteitsadviseur Marian van Dongen van Waterschap Hunze en Aa’s terug. “Door die persoonlijke contacten zijn de lijntjes korter en als er dan een incident is kun je elkaar sneller vinden en ruis wegnemen. Handhavers gaan nu eerst in gesprek met de teler, in plaats van direct op te treden.”

Datzelfde concludeert ook Anton Dries, beleidsadviseur Water, Bodem & Milieu van Provincie Drenthe: “De medewerking van de telers was heel goed. Je weet hoe moeilijk het voor hen is om middelen in de kast te laten staan om hun gewas gezond te houden. Toch hebben ze dat gedaan. Ook hebben ze naar percelen gezocht die minder impact op de beek hebben.”

Van Dongen: “Wat ik fantastisch vind is dat de telers bereid waren om te kijken naar een alternatief voor de middelen die tot overschrijdingen leidden.”

BEPERKING MIDDELEN

Ten aanzien van drift- en emissiebeperking bij het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen was technisch al veel mogelijk en dat is ook rond de Drentsche Aa toegepast. Het betreft het toepassen van alternatieve middelen en het verlagen van de hoeveelheid. De inzet van moderne spuittechnieken, zoals verlaagde spuitboom en de Wingssprayer helpen de doseringen omlaag te brengen. Gebruik van een Wingssprayer kan gemiddeld 8 tot 12 kg werkzame stof per hectare schelen in de lelieteelt en zorgt voor een driftreductie van 99%. De vleugels van deze spuitboom zorgen namelijk voor een neerwaartse luchtstroom waardoor de spuitdruppels direct in het gewas worden geleid.

De teelt van Tagetes als natuurlijke bestrijder tegen aaltjes heeft ook invloed op het middelengebruik gehad in het gebied. Verder zijn er bredere teeltvrije zones en kopakkers aangehouden langs watervoerende sloten. De telers konden hun maatregelen gedeeltelijk financieren met

Het perceel ziet er uit als een wafel. Dankzij de ondiepe infiltratieputjes blijft het water op het perceel en spoelt niet af naar een sloot.

ugdringen

Getracht wordt de emissie uit de landbouw naar het water in het stroomgebied van de Drentsche Aa terug te dringen.

een subsidie uit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

PERCEELEMISSIE

Een belangrijk inzicht dat het project heeft opgeleverd is dat perceelemissie het kwetsbare punt is. Die wordt veroorzaakt door afspoeling na hevige buien en na beregening. Dries: “We hadden die emissieroute onvoldoende in beeld. Aanvankelijk dachten we dat drift de belangrijkste oorzaak was. Maar dit project bracht de conclusie dat oppervlakkige afspoeling de meeste middelen in het water brengt.”

Dit bleek onder meer te gebeuren met stoffen die al jaren geleden zijn verboden. Waarschijnlijk hechten deze zich aan bodemdeeltjes en organische stof en komen ze vrij bij grondbewerkingen zoals ploegen. Bij heftige buien spoelen de stoffen af naar het oppervlaktewater, waarna ze in het watersysteem worden aangetroffen.

Beperking van emissie door beregening was afgelopen jaren onderdeel van het project. Met bodemvocht- en regensensoren kunnen telers beter inschatten wanneer en hoeveel ze moeten beregenen. “Met gericht beregenen kun je meer water op het perceel houden”, stelt Van Dongen.

In het project is ook ingezet op het afdammen van greppels om zo afspoeling van regenwater met gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen. Een experiment

met het vullen van infiltratiegreppels met compost bleek echter niet goed uit te pakken. Toch willen de betrokkenen het toepassen van ‘valse sloten’ nog wel een kans geven.

INGEHAALD DOOR KLIMAATVERANDERING

De projectleiders wijzen net als de aangesloten telers op de impact van hevige buien op het ontstaan van normoverschrijdingen. “We kunnen concluderen dat de klimaatverandering met intensievere buien tijdens het groeiseizoen de telers steeds meer parten speelt. Ondanks de winst die is geboekt met moderne spuittechnieken”, stelt Van Dongen.

En Dries: “We zijn ingehaald door de klimaatverandering. Want waar het aantal normoverschrijdingen aanvankelijk daalde, zijn ze door hevige buien weer toegenomen. Daar moeten we beter op anticiperen.” Zeker in combinatie met een droge bodem kunnen die buien zorgen voor veel afspoeling. “We moeten dus water beter vasthouden op de percelen, dan kan door vitalere bodems met voldoende organische stof”, volgens Van Dongen.

Voor de overheden is het de vraag hoe de ‘reizende bollenkraam’ op een verantwoorde afstand van de beken blijft. “Goed bodembeheer zou een voorwaarde moeten zijn bij het aangaan van pachtovereenkomsten en grondverhuur”, vindt beleidsadviseur Gerda Brilleman van Waterbedrijf Groningen. “Het is zoeken naar

Landelijke proef

De opgedane kennis, ervaring en de ontstane netwerken binnen het project hebben een belangrijke rol gespeeld bij het vormgeven van de landelijke pilot Duurzame Bollenteelt Drenthe. Deze is in 2021 gestart in het kader van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

instrumenten om perceelemissie ook via wet- en regelgeving te beheersen. Vanwege het kwetsbare oppervlaktewatersysteem geldt: Niet alles kan overal. Houd bij het maken van ruimtelijke keuzes rekening met type bodem en gewas.” Dries denkt dat aanvullende regels nodig zijn voor het gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen. “Bijvoorbeeld het aanhouden van bredere spuitvrije zones.”

VERVOLG

Onder regie van provincie Drenthe wordt nagedacht over een vervolg op het afgeronde programma. Begin 2023 volgt er een bijeenkomst om dit te bespreken, ook komt er een commissie die gaat werken aan het vervolg van het overkoepelende UPDA.

Brilleman: “Ik kijk reikhalzend uit naar de invulling. Ik zou willen pleiten voor het samen laten smelten van kennis uit verschillende projecten, zoals de lessen uit het project Perceelemissie Anloo. Daar ligt wellicht een quick win.”

In het landbouwgebied rond het Anloerdiepje namen agrariërs na een perceelsanalyse door een externe adviseur verschillende maatregelen om afspoeling te voorkomen en water vast te houden op het land. Er werd ingezet op akkerlanden, diepwoelen, ondiep ploegen en mechanische onkruidbestrijding. Ook werd gebruik gemaakt van een opvallende noviteit uit de maisteelt, de ‘wafeltjesmachine’. Deze getande rol is ontworpen door fabrikanten van gewasbeschermingsmiddelen en laat bij grondbewerking een patroon van infiltratieputjes in de bodem achter. Hierin blijft na een bui het hemelwater staan.

De betrokken partijen hebben de wens om in het volgende programma de geleerde lessen uit te rollen over de gehele provincie, zodat de ervaringen van bollentelers en akkerbouwers rond de Drentsche Aa gedeeld worden met veel meer ondernemers. “De telers die in dit project hebben meegedraaid zijn dan de ambassadeurs van een duurzame benadering van emissies in de bollenteelt”, hoopt Van Dongen. ♦